

Μνήμων

Τόμ. 11 (1987)

Francesco Guida, L'Italia e il Risorgimento
balcanico. Marco Antonio Canini

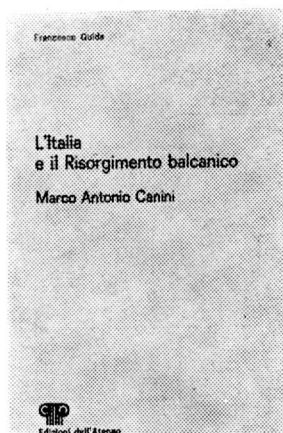
NICHOLAS BUFALINO

doi: [10.12681/mnimon.631](https://doi.org/10.12681/mnimon.631)

Βιβλιογραφική αναφορά:

BUFALINO, N. (1987). Francesco Guida, L'Italia e il Risorgimento balcanico. Marco Antonio Canini. *Μνήμων*, 11, 352-354. <https://doi.org/10.12681/mnimon.631>

Francesco Guida
*L'Italia
e il Risorgimento balcanico*
Marco Antonio Canini
Editioni dell' Ateneo
Ρώμη 1984
470 σελ.

Ο τίτλος της εργασίας υπονοεί μια πραγμάτευση της ιταλικής διαπλοκής με το βαλκανικό Risorgimento όπως παρουσιάζεται μέσα από την περίπτωση του Marco Antonio Canini. Στην ουσία ωστόσο πρόκειται για μια ευρεία βιογραφία του Canini, η οποία δεν επικεντρώνεται πάντα γύρω από την «παραδειγματική» παρέμβαση του Canini στο βαλκανικό Risorgimento. Τελικά δηλαδή, δύο είναι τα βιβλία. Ακόμα πιο απογοητευτικό είναι ότι η προσπάθεια του καθηγητή Guida προδίδεται από την αδεξιότητα της γραφής, την αδύναμη οργάνωση του υλικού και, διόλου σπάνια, από μία έλλειψη ορθών ιστορικών διακρίσεων. Μακροσκελέτατες παράγραφοι, ονόματα και ημερομηνίες που εμφανίζονται και επανεμφανίζονται με απίστευτη ταχύτητα, σωρεία άσχετων πληροφοριών — για παράδειγμα φαίνεται δίχως καμία σημασία το να ξέρουμε ότι ο Canini υπέφερε στα γεράματά του από μόλυνση του ουρικού συστήματος. Ωστόσο, όποτε ο συγγραφέας περιορίζεται στην Ιταλία, τον Canini και τα Βαλκάνια, το βιβλίο κερδίζει σε μεγάλο βαθμό. Ιδιαίτερα εντυπωσιακή είναι η απόλυτα εξαντλητική αρχειακή έρευνα, στην οποία στηρίχτηκε το βιβλίο.

Στις πρώτες σελίδες ο Guida περιγράφει την πρώτη νεότητα του Canini ως φορέα του Risorgimento, όπως προκύπτει από τη συμμετοχή του στην αποτυχημένη βενετική επανάσταση του 1848. (Αμέσως ύστερα από την επανάσταση άρχισε η πρώτη του εξορία, στην Ελλάδα). Κατόπιν ο Guida σκιαγραφεί την ιδεολογικοπολιτική εξέλιξη του Canini ως εξόριστου. Όπως και για τόσους άλλους πατριώτες του Risorgimento, το 1848 στάθηκε το σημείο τροπής στην πολιτική ωρίμανση του Canini. Συνειδητοποιώντας τη ματαιότητα της μαντσειανής λαϊκής πρωτοβουλίας και της συνωμοσίας απέναντι στη συμπίεση αντίδρασης και πολιτικής διαίρεσης (μετριοπαθείς κατά δημοκρατικών), ο Canini παράτησε τον πολιτικό του σεκταρισμό και προτίμησε την πολιτική του συμβιβασμού, όπως την εξέφραζε η γραμμή της Ιταλικής Εθνικής Εταιρείας: η καινούρια αυτή γραμμή ήταν το έθνος υπεράνω της πολιτικής.

Στο σημείο αυτό ο καθηγητής Guida αναλύει πληρέστερα το αναγεννητικό όραμα του Canini κατά την πρώτη εξορία του στην Ελλάδα. Για τον Canini το Risorgimento σήμαινε κάτι παραπάνω από την ιταλική ανεξαρτησία και ενότητα. Στρηιζόταν σε μια συγκεκριμένη γεωπολιτική έννοια — την καταστροφή της Παλινόρθωσης. Θα την ολοκλήρωνε η ιταλική ανεξαρτησία· στο τέλος η αυτοκρατορία των Αψβούργων δεν θα υπήρχε πια. Τα μεγαλεπήβολα πολιτικά σχήματα του Canini προέβλεπαν μια μετατόπιση της ευρωπαϊκής ισορροπίας: οι καινούριες δυνάμεις θα ήταν η Γαλλία και η Ιταλία. Θα είχαμε έτσι έναν μεσογειακό άξονα. Τα νεαρά βαλκανικά κράτη θα δημιουργούσαν μία ειρηνική ομοσπονδία που θα κρατούσε τη Ρωσία και την Τουρκία εκτός Ευρώπης, και θα ήταν ταυτόχρονα υπό την επικυριαρχία του λατινικού άξονα. Πραγματικά ο Canini πρώιμα διείδε το πρόβλημα του ιταλικού ιμπεριαλισμού (που δεν έλειψε ποτέ από την ιδεολογία του Risorgimento), ο οποίος θα έπληττε την Ιταλία για τα επόμενα ογδόντα χρόνια.

Σ' αυτό το ευρύ ιστορικο-γεωπολιτικό σχήμα, ο Guida εξετάζει τις ποικίλες εξορίες του Canini, πρώτα αναπτύσσοντας τα της παραμονής του στην Ελλάδα, ακολουθώντας τον ύστερα στη Ρουμανία (1857 - 59). Ο Canini έλπιζε να πραγματοποιήσει την καινούρια εποχή της αναγέννησης με τη στρατολόγηση Ιταλών προσφύγων και εντόπιων πατριωτών στα διάφορα βαλκανικά απελευθερωτικά κινήματα. Η Ελλάδα έπρεπε να απαιτήσει τα «ιστορικά» της σύνορα από την Τουρκία. Η Ρουμανία να «απελευθερωθεί» παρά την ουγγρική, ρωσική και τουρκική αντίθεση. Τα καινούρια βαλκανικά κράτη έπρεπε να κρατήσουν τους «μη Ευρωπαίους» (Τούρκους και Ρώσους) εκτός της ευρωπαϊκής πολιτικής. (Το ζήτημα του λατινικού ρατσισμού του Canini αναπτύσσεται έμμεσα από τον συγγραφέα, αλλά πρόκειται για ζήτημα όχι μικρού ενδιαφέροντος αν θέλουμε να εκτιμήσουμε πληρέστερα την πολιτική του Risorgimento και του μεταγενέστερου ιταλικού ιμπεριαλισμού). Εννοείται ότι οι κινήσεις του Canini τον έφεραν σε σύγκρουση με τις τοπικές αρχές, ιδίως στη Ρουμανία, με αποτέλεσμα να εξοριστεί και πάλι (1861).

Αλλά τώρα τον περίμενε μια ενωμένη Ιταλία, και θα ήταν η καλύτερη ευκαιρία για τις ιδέες του, αν μπορούσε να χρησιμοποιήσει τις εθνικές δυνάμεις. Ο Canini, αμέσως μόλις επέστρεψε στην Ιταλία σχετίστηκε με όλους εκείνους που μπορούσαν να του είναι χρήσιμοι. Σ' αυτό το μεσαίο τμήμα του βιβλίου, το πρόβλημα της ιταλικής ανάμιξης στα βαλκάνια εξετάζεται εξαντλητικά. Ο συγγραφέας σκιαγραφεί με πολύ προσοχή και επιδεξιότητα την περίπλοκη ιταλική πολιτική (την εσωτερική και την εξωτερική) στα έτη 1860 - 1870 και τις προσπάθειες του Canini να πραγματοποιήσει το μεγαλεπήβολο όραμά του για το Risorgimento. Ο Canini βρήκε αμέσως συμ-

παραστάτη τον βασιλέα Βίκτωρα Εμμανουήλ Β', ο οποίος έλπιζε πως μια ιταλική ανάμειξη —και ενδεχομένως κυριαρχία— στα Βαλκάνια θα μετέτρεπε την Ιταλία σε μεγάλη δύναμη με τα συμπαρομαρτούντα οφέλη. Έλπιζε, τουλάχιστον, να δει τον δευτερότοκο γιό του στον θρόνο της Ελλάδας, αν κι η απώτερη σκοπιμότητά του ήταν να ωθήσει την Αυστρία στις βαλκανικές διαμάχες ώστε ν' αρπάξει έτσι τη Βενετία και την Ιστρία. Καθώς θεωρούσε ότι το εθελοντικό κίνημα ήταν ο ασφαλέστερος δρόμος για να πραγματοποιηθούν οι ιταλικές φιλοδοξίες στα Βαλκάνια —δεδομένων των ευρωπαϊκών ανταγωνισμών— ο βασιλιάς έφτασε στο σημείο να ωθήσει τον Canini σε επαφές με τον Γαριβάλδι και διάφορους Γαριβαλδινούς. Τελικά το αποτέλεσμα ήταν μηδέν. Οι Γαριβαλδινοί προτίμησαν να παραμείνουν επικεντρωμένοι στα ιταλικά τους προβλήματα και οι υπουργοί του βασιλιά εμπόδισαν τις προσπάθειές του για τους δικούς τους λόγους.

Στο τελευταίο τρίτο του βιβλίου ο Guida κάνει λόγο για τη μετα-Risorgimento περίοδο του Canini. Πρόκειται, σε μεγάλο βαθμό, για έναν αποπολιτικοποιημένο Canini, κάτι το αναγκαστικό ύστερα από το συνέδριο του Βερολίνου που στην ουσία τερμάτισε τις άμεσες ελπίδες ελπίδες για την ιταλική ανάμειξη στη βαλκανική απελευθέρωση. Ηλικιωμένος και παροπλισμένος πολιτικά, ο Canini στράφηκε προς τεχνοκρατικά σχήματα (ελπίζοντας να ιδρύσει μια ιταλική αγροτική κοινότητα στη Ρουμανία) και προς πανεπιστημιακές βλέψεις. Στα τελευταία του χρόνια αναζήτησε να βελτιώσει τις γαλλο-ιταλικές σχέσεις, που είχαν σημαντικά χειροτερέψει.

Πραγματικά ο συγγραφέας μας παρουσίασε με τρόπο εξαιρετικά αναλυτικό τη ζωή ενός ενδιαφέροντος και σημαντικού προσώπου. Και η πραγματέυσή του έχει αξία όταν συνδέει τον Canini με την Ιταλία και τα Βαλκάνια. Αν και ο Guida συγγχεί τη βιογραφία με την ιστορική ανάλυση, η εργασία είναι τόσο πλούσια σε ζητήματα και προβλήματα ιταλικής και ευρωπαϊκής πολιτικής ιστορίας του τελευταίου τρίτου του 19ου αιώνα στα Βαλκάνια, που σίγουρα αξίζει να την προσέξουμε.

NICHOLAS BUFALINO

(μετάφραση: Α.Π.)